

LOKALIZACIJOS RAIŠKA KETVIRTOJO GEORGO WENKERIO SAKINIO VERTIMUOSE

Daiva Kardelytė-Grinevičienė

Lietuvių kalbos institutas

P. Vileišio g. 5

LT-10308, Vilnius

El. paštas: daiva.grineviciene@lki.lt

1. Įvadas

Straipsnyje tiriamas vieno vokiško sakinio vertimuose į lietuvių kalbą vartotų lokalizacijos raiškos priemonių variantiškumas. Tyrimo koncepcija paremta lingvistinės geografijos pradininko vokiečių kalbininko Georgo Wenkerio XIX amžiaus antrojoje pusėje naudotu kalbinių duomenų kaupimo metodu¹. Wenkerio tyrimo įrankis buvo keturiasdešimt jo paties sugalvotų ir vokiečių aukštaičių tarpe užrašytų sakinių, kuriuos tyrėjas išsiuntinėjo po tuometei Vokietijai priklausiusias teritorijas su prašymu „išversti“ juos į savo tarpą. 1879–1880 m. jie pasiekė ir Mažąją Lietuvą. Iš čia Wenkeriui sugrįžo 61 lietuviškai užpildytas sakinių lapas².

Atlikti šiame straipsnyje aprašomą tyrimą paskatino Wenkerio sukauptoje lietuviškoje medžiagoje vartotų lokalizacijos raiškos priemonių analizė (žr. Kardelytė-Grinevičienė 2016, 67–95)³. Ištyrus vietai įvardyti pasirinktų kalbinių priemonių inventorių, vartotą keturiolikos skirtingo pobūdžio erdvines scenas įvardijančių Wenkerio sakinių vertimuose į lietuvių kalbą, padaryta išvada, kad lokalizaciją nusakančių erdvinių scenų vertimo variantų kiekis ir raiškos priemonių inventoriaus pobūdis priklauso nuo vokiškuose sakiniuose projektuotų erdvinių scenų sudėtingumo. Daugiausia konceptualizavimo modelių, realizuotų skirtingomis lokalizacijos raiškos priemonėmis, vertimuose į lietuvių kalbą turi sudėtingosios erdvinės scenos, sudarytos iš

¹ Plačiau apie Wenkerio asmenybę ir darbus žr. www.regionalsprache.de (toliau – REDE); https://de.wikipedia.org/wiki/Georg_Wenker.

² Lietuviškai užpildytus sakinių lapus žr. <https://www.regionalsprache.de/Wenkerbogen/Katalog.aspx>. Plačiau apie taikant Wenkerio metodą sukauptą medžiagą, kuri vėliau buvo panaudota sudarant vokiečių kalbos atlasą, žr. Lameli 2008; Wenker 2013a; 2013b.

³ Kiti lietuviškajai Wenkerio medžiagai skirti tyrimai: Fleisch, Sommer 2012, 417–436; Schiller, Kiseliūnaitė 2015, 379–402; Kiseliūnaitė 2018, 76–112.

įvairiais ryšiais susietų dviejų ar daugiau orientyrų ir trajektorijų⁴. Šio tyrimo įrankiu pasirinktas vienas Wenkerio sakiny, iš kitų išsiskiriantis orientyrų charakteristikomis ir realizuotų sudėtingųjų erdvinių scenų tarpusavio sąsajomis. Taigi šio straipsnio objektas – ketvirtojo vokiško Wenkerio sakinio vertimai į lietuvių kalbą. Tyrimo tikslai yra išanalizuoti vertimuose vartotų lokalizacijos raiškos priemonių inventorių ir verificuoti, ar naujai atlikta respondentų apklausa patvirtina teiginį, kad originalo sakinyje realizuotos sudėtingosios erdvinės scenos lemia vertimuose vartojamų lokalizacijos raiškos priemonių variantiškumą. Šiam tikslui pasiekti keliami keli uždaviniai:

a) susisteminti ketvirtojo Wenkerio sakinio vertimuose į lietuvių kalbą vartotas lokalizacijos raiškos priemones;

aptarti vietos raiškos priemonių inventorių ir palyginti jį su užfiksuotuoju Wenkerio surinktuose vertimuose;

b) įvertinti tarmės mokėjimo ir vietos raiškos priemonių inventoriaus pasirinkimo ryšį⁵.

Medžiaga tyrimui rinkta, taikant lietuvių tarmėtyroje dar naują elektroninio anketavimo metodą. Straipsniui panaudoti 46 elektroninės apklausos anketų duomenys.

Erdvinių santykių realizacijos vertimuose analizuojamos remiantis kognityvinės semantikos konceptualizacijos ir prototipų teorijomis (plačiau apie teorines prieigas žr. Kardelytė-Grinevičienė 2015, 153–174; 2016, 71–72). Tyrimo metu surinktus vertimus lyginant su Wenkerio sukaupta medžiaga, taikomas gretinamasis metodas.

2. Ketvirtojo Wenkerio sakinio erdvinių scenų charakteristika

Norint argumentuoti vertimuose į lietuvių kalbą vartotų lokalizacijos raiškos priemonių pasirinkimą, pravartu smulkiau aptarti tyrimui pasirinkto ketvirtojo Wenkerio sakinio erdvinių scenų struktūrą:

<i>Der gute</i> geras.NOM.SG	<i>alte</i> senas.NOM.SG	<i>Mann</i> vyras.NOM.SG	<i>ist</i> būti.PRS.3SG	
<i>mit</i> su	<i>dem Pferde</i> arklys.DAT.SG	<i>durch's</i> per	<i>Eis</i> ledas.ACC.SG	<i>gebroschen</i> įlūžti.PST.PTCP

⁴ Dėl terminų plačiau žr. Kardelytė-Grinevičienė 2016, 71–72.

⁵ 26 respondentai nurodė mokantys tarmę, todėl tyrime atsižvelgiama ir į tarmiškumo matmenį.

<i>und</i>	<i>in</i>	<i>das kalte</i>	<i>Wasser</i>	<i>gefallen.</i>
ir	į	šaltas.ACC.SG	vanduo.ACC.SG	įkristi.PST.PTCP

‘Geras senas vyras su arkliu į ledą įlūžo ir į šaltą vandenį įkrito.’

Pasirinktajame sakinyje kalbinėmis raiškos priemonėmis realizuotos dvi erdvinės scenos: (a) trajektoriai (vyras ir arklys) veikia pirmą orientyrą, t. y. ledą (toliau – O1) ir (b) trajektoriai (vyras ir arklys) patenka į antrą orientyrą, t. y. vandenį (toliau – O2). Tačiau pirmojoje erdvinėje scenoje koduojama informacija leidžia identifikuoti dar vieną neįvardytą erdvinę sceną: kad galėtų paveikti O1, trajektoriai kurį laiką turėjo būti ant jo, t. y. išskirtina tik mentaliniame lygmenyje konceptualizuojama erdvinė scena (c) *trajektoriai yra ant O1*. Taigi tikėtina, kad šį sakinį verčiant į lietuvių kalbą galėtų būti realizuotos tiek dvi, tiek ir trys erdvinės scenos.

Išskirtini keli aptartose erdvinėse scenose aktualizuoti aspektai, galintys nulemti respondentų konceptualizacijos procesų kalbines išraiškas. Erdvinėje scenoje, įvardijančioje trajektorių buvimą ant O1, ledas konceptualizuojamas kaip kieta stabili tam tikrą svorį galinti išlaikyti plokštuma, todėl aktualizuojamas SAĽYČIO konceptas. Kadangi trajektoriai savo svorio jėga veikia O1, išryškėja ir jėgų dinamikos aspektas: O1 pažeidžiamas, todėl trajektoriai patenka į O2. Šiuo atveju O1 konceptualizuojamas kaip dėl jėgos galinti kisti (būti pažeista) plokštuma, taigi aktualizuojamas JĖGOS konceptas⁶. Aptartose erdvinėse scenose veiksmas vyksta vertikalia kryptimi, o paskutiniojoje trajektoriai panyra į skystą substanciją, todėl aktualizuojamas ne tik SAĽYČIO, JĖGOS, bet ir GYLIO konceptas.

Iš aptartųjų erdvinėjų scenų dalyvių fizinėmis charakteristikomis itin išsiskiria O1, t. y., ledas. Jis gali būti konceptualizuojamas kaip stabilus tvirtas orientyras, išlaikantis trajektorių ant savo paviršiaus (pvz.: *iki 15 milijonų tų ruonių telpa ant ledo lyčių aplink Antarktidą; gilų viduržiemį ant ledo guli nukritę raudoni prinokę obuoliai (DLKT)*) arba talpinantis orientyrą savyje (pvz.: *bet vieną rytą pabudęs ančiukas pasijuto išalęs į ledą; jo kūną radau išalusį į ledą (DLKT)*). Tačiau ledas gali būti suvokiamas ir kaip mobilus orientyras ar trajektorius (pvz.: *ar jau išneštas ledas [upėj] (Gargždai) (LKŽe); ledas plečiasi, todėl plaukia vandens paviršiumi (DLKT)*), kuriam būdinga pažeidžiama struktūra (pvz.: *pirštų nagai vis giliau sminga į ledą;*

⁶ O1 pažeidimas vokiškame sakinyje įvardytas prielinksniu *durch* ‘nurodo judėjimą kiaurai pro ką’ (DUDEN) ir veiksmazodžiu *brechen* ‘spaudžiant, panaudojant jėgą ką išardyti, pramušti, pralaužti’ (DUDEN).

virsta pelenais, o šie įsisunkia į ledą (DLKT)). Veikiama tam tikrų aplinkos veiksnių, ledo struktūra geba kardinaliai kisti: ji gali storėti (pvz.: *kartais viduržiemį labai sustorėjęs ledas ima dusinti žuvis; čia tėkmė lėtesnė, tai ir ledas storesnis* (DLKT)), plonėti (pvz.: *bet jei ledas vis plonesnis, ar neįlūšime patys; ledas, kuris šiandien dar laiko, jau labai suplonėjęs* (DLKT)), įtrūkti (pvz.: *staiga turi įtrūkti pavasario ledas, sumurmėti griaustinis; nei tai duslus, nei spengiantis garsas – trūkinėjo ledas* (DLKT)), lūžti (pvz.: *tarsi Lenos upėje lūžtų ledas; ledas buvo plonas, jis įlūžo* (DLKT)).

Tokia plati O1 charakteristika suponuoja prielaidą, kad į lietuvių kalbą verčiant erdvines scenas, kuriose figūruoja aptartasis orientyras, gali rasti ne vienas konceptualizacijos variantas, realizuotas skirtingomis kalbinės raiškos priemonėmis. Tokią mintį paremia ir kognityvinės lingvistikos postuluojamas subjektyvumo kriterijus. Viena fundamentinių konceptualizavimo proceso grandžių yra gebėjimas struktūrizuoti sąvokas ar sritis, susijusias su iš juslinio pasaulio kilusia individualia introspektyvia patirtimi. Subjektyvumo kriterijus apima subjektyvią, arba introspektyvią (angl. *subjective experience, introspective experience*), respondentų patirtį, kylančią iš jų emocijų ir suvokimo (Evans 2007, 206; dar plg. Langacker 1987, 129). Ši individuali patirtis itin svarbi, formuojant kalbines konceptualizacijos proceso išraiškas.

3. Vertimų į lietuvių kalbą analizė

Lietuviškieji ketvirtojo Wenkerio sakinio vertimai analizuojami, atskirai aptariant kiekvienos ankstesniame skirsnyje išskirtos erdvinės scenos lokalizacijos raiškos inventorių.

3.1. SAJYČIO ir GYLIO konceptus aktualizuojančios vokiškosios erdvinės scenos

<i>in</i>	<i>das kalte</i>	<i>Wasser</i>	<i>gefallen.</i>
į	šaltas.ACC.SG	vanduo.ACC.SG	įkristi.PST.PTCP

vertimuose į lietuvių kalbą 93,5 % respondentų vartojo konstrukciją, sudarytą iš kritimą žyminčio veiksmažodžio (*įkristi, nukristi*) ir prielinksnio *į→ACC*, pvz.: *Senelis su žirgu įlūžo ir įkrito į šaltą vandenį; Senas geras žmogus jodamas per ledą nukrito į šaltą vandenį*. Taigi dauguma vertusiųjų rinkosi tikslų pažodinių vertimų iš vokiečių kalbos ir prototipinį lietuvių kalbos kritimą į substanciją realizuojančios erdvinės scenos įvardijimą (plg. Šukys 1998, 387).

Dviem atvejais verčiant eliminuotas veiksmažodis *gefallen* ‘įkristi’, o vietoje jo pasirinkta veiksmažodžio *įlūžti* ‘lūžus, perskilus įkristi’ (LKŽe) ir prielinksnio *į→ACC* konstrukcija: *Geras senas vyras su arkliu įlūžo pro ledą į šaltą vandenį; Senas geras vyras įlūžo*

su arkliu *į šaltą vandenį*. Vienas iš tokių vertimo variantą pasirinkusių respondentų nurodė mokantis panevėžiškių patarmę. LKŽe užfiksuota, kad leksema *įlūžti* nurodyta reikšme vartojama apie Panevėžį, todėl galima daryti prielaidą, kad šio veiksmažodžio pasirinkimas galbūt galėjo būti nulemtas tarmės mokėjimo faktoriaus. Aptariamoji leksema aiškiau perteikia išorinėms jėgoms veikiant atsirandantį O1 pažeidžiamumą ir akcentuoja O1 kaip ribos, skiriančios paviršių nuo vandens, funkciją.

Neprototipiniu laikytinas aptariamąsios erdvinės scenos įvardijimas lokatyvine iliatyvo konstrukcija⁷: *Gerasis vyriškis, lūžus ledui, su visu arkliu įsmuko šaltan vandenin*. Respondento anketoje nurodyta, kad jis moka pietų aukštaičių patarmę, todėl galima teigti, jog aptariamoji erdvinės scenos realizacija pasirinkta dėl tarmės įtakos⁸.

Wenkerio surinktose lietuviškosiose anketose aptariamajai erdvinei scenai įvardyti visi vertusieji rinkosi prototipinę kritimą žyminčio veiksmažodžio ir prielinksnio *į*→ACC konstrukciją. Taigi, vertusieji skrupulingai laikėsi originalaus teksto.

3.2. Įdomu, kad tik mentaliniame lygmenyje konceptualizuojama erdvinė scena, žyminti trajektorijų buvimą ant O1, trylikoje naujai surinktų vertimų į lietuvių kalbą yra realizuota kalbinėmis raiškos priemonėmis. Šiai erdvinei scenai įvardyti šešiais atvejais pasirinkta prielinksnio *per*→ACC konstrukcija, pvz.: *Senas, geras vyras vedėsi arklį per ledą [...]*; *Senas geras vyras su arkliu ėjo per ledą [...]*. Dviejose anketose vartotas įnagininko linksnis: *Gerasis senas vyras, jodamas ant arklio ledu [...]*; *Senyvas žmogus jodamas arkliu ledu [...]*. Penki respondentai pasirinko prielinksnio *ant*→GEN konstrukciją, pvz.: *Geras senolis, jodamas arkliu ant ledo [...]*; *Gerasis senukas jodamas ant ledo [...]*; *Geraširdis senukas ant ledo su visu arkliu įlūžo [...]*; *Geras senas vyras su arkliu įlūžo ant ledo [...]*; *Gerasis senis įlūžo su arkliu ant ledo [...]*.

Konstrukcijos *per*→ACC ir įnagininko linksnio pasirinkimą galėjo nulemti tai, kad O1 konceptualizuotas kaip tam tikras ribas turintis paviršiaus plotas, per kurį galima judėti, t. y. aktualizuoti horizontalumo ir judėjimo aspektai. Tuo tarpu erdvinius ryšius realizuojant konstrukcija *ant*→GEN dėmesys koncentruojamas į buvimą ant tam tikro paviršiaus, t. y. aktualizuojami vertikalumo ir statinės padėties aspektai (plg. LKŽe pateiktą pirmąją prielinksnio *ant* reikšmę ‘žymint vietą ar daiktą, kurių viršuje kas yra, darosi ar daroma’).

⁷ Plačiau dėl sąvokos *lokatyvinė iliatyvo konstrukcija* žr. Kardelytė-Grinevičienė 2014: 22–24; 2015: 155.

⁸ Pietų aukštaičių plote iliatyvo linksnis funkcionuoja kaip lygiavertis linksniavimo sistemos narys (LKTCH 82).

Wenkerio sukaupuose lietuviškuosiuose vertimuose užfiksuoti tik du sakiniai, kuriuose realizuota originale neįvardyta mentalinė erdvinė scena. Abiejuose vartota konstrukcija *ant*→GEN.

3.3. O1 pažeidimą žyminčios erdvinės scenos

<i>Der gute</i> geras.NOM.SG	<i>alte</i> senas.NOM.SG	<i>Mann</i> vyras.NOM.SG	<i>ist</i> būti.PRS.3SG
<i>mit</i> su	<i>dem Pferde</i> arklys.DAT.SG	<i>durch's</i> per	<i>Eis</i> ledas.ACC.SG
			<i>gebroschen</i> įlūžti.PST.PTCP

vertimuose dominuoja dėl išorinės jėgos poveikio atsiradusi transformacija, t. y. aktualizuojamas JĖGOS konceptas. Septyniose anketose tiesioginis jėgos veikimo įvardijimas eliminuotas, konstatuota tik ribinio paviršiaus transformacija, realizuojama konstrukcijomis *įlūžus ledui* (4 atvejai) ir *ledas įlūžo* (3 atvejai).

Daugumoje vertimų (36 anketose) dėl išorinės jėgos poveikio įvykusi O1 transformacija įvardyta:

- JĖGOS konceptą koduojančiu veiksmažodžiu ir prielinksninėmis konstrukcijomis;
- tik JĖGOS konceptą koduojančiu veiksmažodžiu;
- JĖGOS konceptą koduojančio veiksmažodžio ir vardažodžio *ledas* konstrukcija.

Analizuojama erdvinė scena dažniausiai realizuota prielinksninėmis konstrukcijomis (13 anketų). Aktyviausiai (aštuonis kartus) vartotas veiksmažodžio *įlūžti* ir *į*→ACC junginys, pvz.: *Geras senas vyras su arkliu įlūžo į ledą [...]*; *Senas geras žmogus ir jo arklys įlūžo į ledą [...]*. Tokiais atvejais O1 konceptualizuotas kaip talpykla, aktualizuoti jėgos ir gylis aspektai.

Po viena respondentą rinkosi prielinksnio *per*→ACC (*Geras senas žmogelis su arkliu įlūžo per ledą [...]*) ir *pro*→ACC (*Geras senas vyras su arkliu įlūžo pro ledą [...]*) konstrukcijas. Šiais atvejais O1 konceptualizuotas kaip pažeidžiama tarpinė riba, dalijanti erdvę į esančią virš O1 ir po O1, kurią kirtus kiaurai, patenkama į O2. Taigi patekimui iš vienos erdvės į kitą, įveikus tam tikrą kliūtį, įvardyti respondantai rinkosi prototipines lietuvių kalbos raiškos priemones: prototipiškai prielinksnis *per*→ACC vartojamas su užpildytą erdvę, vientisus daiktus kaip medžiagą žyminčiais daiktavardžiais, o jo konstrukcijos su veiksmažodžiais nurodo slinkties

kelią kiaurai daiktą kaip kliūtį. Tokioms erdvinėms scenoms įvardyti lietuvių kalboje vartojamas ir prielinksnis *pro*→ACC (Valiulytė 1998, 119, 122; Šukys 1998, 448–449).

Aptariamajai erdvinei scenai realizuoti Wenkerio anketose dažniausiai pasitelktos konstrukcijos *per*→ACC (37 kartai) ir *i*→ACC (13 kartų). Konstrukcija *pro*→ACC užfiksuota tik vieną kartą. Taigi XIX amžiaus pabaigos vertimuose dominuoja prototipinė erdvinės scenos išraiška.

Dalis respondentų (14 anketų) naujai surinktuose vertimuose į lietuvių kalbą O1 eliminavo ir rinkosi tik JĖGOS konceptą koduojančius veiksmažodžius *įlūžti* (13 kartų) ir *įkristi* (1 kartas), kurie atlieka vokiškame originale vartoto prielinksnio *durch* ‘per’ funkciją, pvz.: *Senelis su žirgu įlūžo [...]*; *Gerasis senolis su arkliu įlūžo [...]*; *Geras senyvas žmogus įkrito [...]*. Toks vertimo variantas užfiksuotas tik vienoje iš Wenkerio surinktų anketų.

Septyniose anketose pasirinkta JĖGOS konceptą koduojančio veiksmažodžio ir vardažodžio *ledas* konstrukcija. Keturis kartus vartotas prototipiškai fizinės ribos pažeidimą kiaurai įvardijantis veiksmažodis *pralaužti* ‘padaryti tarpą, skylę, išlaužti, išgriauti’ (LKŽe), pvz.: *Senelis, važiuodamas arkliu, pralaužė ledą [...]*; *Gerasis senukas, padedamas arklio, pralaužęs ledus [...]*. Vieną kartą pasirinktas veiksmažodis *sulaužyti*: *Senas geras žmogus su arkliu sulaužė ledą ir įkrito į šaltą vandenį*. Šis veiksmažodis reiškė ‘į dalis sutrupinti, sutreškinti’ su leksema *ledas* užfiksuotas ir LKŽe (plg. *Upė sulaužė ledus, nutirpo sniegas* (rš.); *Kad tik Nemuną sulaužyt[ų] (ledus išneštų), tai važiuotum* [Leipalingis]), todėl galima daryti prielaidą, kad vertime jo pasirinkimą nulėmė galėjo tarmė.

Neprototipinei vartosenai priskirtinos aptariamąsios erdvinės scenos vertimuose po vieną kartą pavartotos lokatyvinės inesyvo ir iliatyvo konstrukcijos: *Senas geras vyras įlūžo lede kartu su arkliu [...]*; *Senas geras vyras su visu arkliu įlūžo ledan [...]*. Erdvinei scenai realizuoti pasirinkus inesyvo konstrukciją, kitaip nei visais kitais aptartais atvejais, nėra aktualizuojamas O1 pažeidimas kiaurai, *ledas* konceptualizuojamas kaip dugną turinti talpykla. Lokatyvinė iliatyvo konstrukcija realizuoja prototipinį konceptualizacijos modelį, tačiau neprototipinis yra pats linksnio pasirinkimas, neabejotinai nulėmtas tarmės mokėjimo faktorius.

Apibendrinimas

Pasirinktas tyrimo įrankis leido reprezentatyviai vizualizuoti subjektyvumo kriterijaus ir erdvės raiškos priemonių variantiškumo santykį: vienas vokiškas sakinytis, sukonstruotas iš

sudėtingų tarpusavyje susijusių erdvinių scenų, mentaliniame lygmenyje perėjęs individualių patyrimų ir enciklopedinių žinių filtrą, išverstas į lietuvių kalbą įgavo keturiasdešimt šešis skirtingus variantus. Apibendrinus per tyrimą surinktus ir išanalizuotus duomenis galima teigti, jog naujai surinkti duomenys patvirtina teiginį, kad ketvirtojo Wenkerio sakinio vertimuose vartotų lokalizacijos raiškos priemonių variantiškumą lemia originalo sakinyje realizuotos sudėtingosios erdvinės scenos.

Tyrimo duomenis palyginus su XIX amžiuje Wenkerio surinkta medžiaga matyti, kad naujai sukaupti vertimai rodo didesnę lokalizacijos raiškos priemonių, įvardijančių per tyrimą išskirtas erdvines scenas, variantiškumą. Be to, trylikoje naujai surinktų anketų kalbinėmis raiškos priemonėmis realizuota vien mentaliniame lygmenyje konceptualizuojama erdvinė scena, kuri Wenkerio anketose įvardyta tik du kartus. Tokius skirtumus veikiausiai lėmė tai, kad naujojo tyrimo respondentai verčiamą sakinį interpretavo laisviau nei skrupulingiau originalo laikęsi Wenkerio tyrimo dalyviai. Šis faktorius ir galėjo lemti didesnę erdvės raiškos priemonių variantiškumą.

Abiejuose vertimo etapuose erdvės santykiams įvardyti pasitelktas vietos raiškos priemonių inventorių iš esmės nesiskiria – dominuoja lietuvių kalbai prototipinės prielinksninės konstrukcijos (*i*→ACC, *per*→ACC, *pro*→ACC, *ant*→GEN). Tačiau naujai surinktoje medžiagoje daugiau atvejų, kai lokalizacijos raiškos priemonių pasirinkimą nulemti galėjo tarmės faktorius (plg. vartotas iliatyvo konstrukcijas, tam tikros reikšmės leksemas). Būtina atkreipti dėmesį į tai, kad Wenkerio anketas pildę asmenys gyveno tik tuometei Vokietijai priklausiusioje teritorijoje, t. y. Mažojoje Lietuvoje, o per šį tyrimą anketos buvo prieinamos visoje Lietuvoje (ir ne tik). Dėl šios priežasties tarmiškumo ženklų vertimuose daugiau, jie padidino ir vertimo variantų skaičių.

Šaltiniai ir literatūra

DLKT – Dabartinės lietuvių kalbos tekstynas.

DUDEN – elektroninė vokiečių kalbos žodyno versija www.duden.de.

Evans, Vyvyan 2007, *A Glossary of Cognitive Linguistics*, Edinburgh: Edinburgh University Press Ltd.

Fleisch, Jürgen, Florian Sommer 2012, Litauische Materialien im Archiv des Forschungszentrums Deutscher Sprachatlas in Marburg, *Archivum Lithuanicum* 14, 417–436.

Kardelytė-Grinevičienė, Daiva 2014, *Lokatyvinių inesyvo ir iliatyvo konstrukcijų semantika ir santykiai rytų aukštaičių vilniškių patarmėje*, Daktaro disertacija. Vilnius: Lietuvių kalbos institutas.

Kardelytė-Grinevičienė, Daiva 2015, Lokatyvinių inesyvo ir iliatyvo konstrukcijų semantinė raiška šiaurės rytų aukštaičių vilniškių patarmėje, *Acta Linguistica Lithuanica* 72, 153–174.

Kardelytė-Grinevičienė, Daiva 2016, Lokalizacijos raiška lietuviškojoje Georgo Wenkerio medžiagoje, *Kalbotyra* 68, 67–95. Prieiga internete <http://www.zurnalai.vu.lt/kalbotyra/article/view/10319/8306>.

Kiseliūnaitė, Dalia 2018, Nidos kortelė Nr. 30084 Parburgu Pilypo universiteto vokiečių kalbos atlaso archyve: kalbos analizė, *Acta Linguistica Lithuanica* 78, 76–112.

Langacker, Roland Wayne 1987, *Foundations of Cognitive Grammar, Vol. 1: Theoretical Prerequisites*, Stanford: Stanford University Press.

Lameli, Alfred 2008, Was Wenker noch zu sagen hatte... Die unbekanntenen Teile des ‘Sprachatlas des deutschen Reichs’, *Zeitschrift für Dialektologie und Linguistik* 75, 255–281.

LKTCH – Leskauskaitė, Asta, Rima Bacevičiūtė, Audra Ivanauskienė, Edmundas Trumpa 2004, *Lietuvių kalbos tarmių chrestomatija*, Vilnius: Lietuvių kalbos institutas.

LKŽe – elektroninė Didžiojo lietuvių kalbos žodyno versija www.lkz.lt

REDE – www.regionalsprache.de/Wenkerbogen/Katalog.aspx

Schiller, Christiane, Dalia Kiseliūnaitė 2015, Ein nehrungskurischer Text im Forschungszentrum Deutscher Sprachatlas in Marburg. Das Blatt 30084 Nidden, *Archivum Lithuanicum* 17, 379–402.

Šukys, Jonas 1998, *Lietuvių kalbos linksniai ir prielinksniai: vartosena ir normos*, Kaunas: „Šviesa“.

Valiulytė, Elena 1998, *Dabartinės lietuvių kalbos sintaksiniai sinonimai*, Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas.

Wenker, Georg 2013a, *Schriften zum Sprachatlas des Deutschen Reichs. Band 1: Handschriften: Allgemeine Texte, Kartenkommentare 1889–1897*, sud. Alfred Lameli, Hildesheim / New York / Zürich: Olms.

Wenker, Georg 2013b, *Schriften zum Sprachatlas des Deutschen Reichs. Band 2: Handschriften:*

Kartenkommentare 1898–1911. Druckschriften: Veröffentlichungen 1877–1895, sud. Alfred Lameli, Hildesheim / New York / Zürich: Olms.

Santrumpos

ACC	galininkas
DAT	naudininkas
GEN	kilmininkas
NOM	vardininkas
O1	pirmasis orientyras, t. y. ledas
O2	antrasis orientyras, t. y. vanduo
PRS	esamasis laikas
PST	būtamasis laikas
PTCP	dalyvis
rš.	rašto žodis ar sakinytis
SG	vienaskaita

Gauta: 2019-11-04
Priimta: 2019-11-29